

TURİZMİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİLERİNİN TURİST REHBERLERİ TARAFINDAN ALGILANMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: TRABZON İLİ ÖRNEĞİ

Özge GÜDÜ DEMİRBULAT¹

ÖZET

Dünyada en hızlı gelişen ve büyüyen sektörlerin başında gelen turizm sektörü, insanların bir toplum içinde birlikte yaşamalarının belirli bir yönünü oluşturmaktadır. Bu yönü ile sosyal bir olay niteliği taşıyan turizm sektöründe, seyahatler ve konaklamalar sırasında kurulan ilişkiler sonucunda farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumlar arasında etkileşim söz konusu olabilmektedir. Turizmin sebep olduğu muhtemel sosyal ve kültürel etkilerin incelenmesi, özellikle ev sahibi toplumun yapısında meydana gelen değişimlerin belirlenebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı turizmin sosyal ve kültürel etkilerini incelemek ve turist rehberlerinin, turizmden kaynaklanan sosyal ve kültürel değişimler konusundaki görüş ve tutumlarını belirlemektir. Çalışmanın amacına yönelik olarak, Trabzon ilinde turist rehberliği mesleğini icra eden kişiler örneklem olarak seçilmiş ve 55 turist rehberine anket uygulanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen verileri betimlemek amacıyla ankette yer alan her bir ifade frekans ve yüzde dağılımları alınarak değerlendirilmiş, ifadeler arasındaki ilişki *Korelasyon Analizi* ile tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre; turist rehberlerinin genel olarak, turizmin sosyal ve kültürel etkilerini algılayışlarında olumsuz bir görüşe sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Turizmin hem turist kabul eden ülke insanlarını hem de turist gönderen ülke insanlarını sosyolojik olarak etkilediği; turizm nedeniyle meydana gelen sosyal ve kültürel değişimlerde, destinasyonların kalkınmışlık düzeyinin, medyanın ve turist rehberlerinin etkisinin oldukça fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Turist, Turizmin Etkileri, Yerel Halk, Turist Rehberi, Trabzon.

¹Avrasya Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı (Öğr. Gör.)

A SEARCH ABOUT THE PERCEPTION OF SOCIAL AND CULTURAL IMPACTS OF TOURISM BY TOURIST GUIDES: A SAMPLE IN TRABZON

ABSTRACT

Tourism industry which is in the world's fastest-growing and growing sectors constitutes a specific aspect of living together in a community of people. This aspect of the tourism sector, which serves as a social event interaction can be interaction between communities which have different social and cultural structures as a result of relationships established during the trips and stays. Examination of the possible social and cultural impacts caused by tourism is important especially in terms of determining the changes in the structure of the host society. This study aims to examine the socio-cultural impacts of tourism and determine the tourist guides' opinions and attitudes about social and cultural changes. For the purpose of the study, people who perform the profession of tourist guiding in the province of Trabzon as a sample were selected and 55 survey implemented the tourist guides. As a result of the application in order to describe the data collected from survey, each statement in the survey were evaluated based on the frequency and percentage distributions, and the relationship between expression was determined by *Correlation Analysis*. According to the findings of the study, it has been observed that tourist guides, in general, do not have a negative opinion about socio-cultural impacts of tourism. The conclusion has been reached that tourism affects either people who accept tourists, or the people of the country that generates tourists by sociological, and also socio-cultural exchanges that occur due to tourism has an impact on the level of development of destinations, the media and tourist guides.

KeyWords: Tourism, Tourist, Impacts of Tourism, Local People, Tourist Guide, Trabzon.

GİRİŞ

Turizm olayının temelini insan ve insan toplulukları oluşturmaktadır. Bu bakımdan turizm; bir toplumun dünya görüşünü, anlayışını ve diğer ülke insanlarına bakış açısını etkileyen sosyal bir olay niteliği taşımaktadır. İnsanların, turizm faaliyetlerine katılarak başka ülkelere seyahat etmeleriyle, hem seyahat ettikleri ülke insanlarından etkilenmeleri hem de varış noktasındaki

yerel halkı etkilemeleri söz konusudur. Bir ülke ya da bölgeye seyahat eden turistler, tatillerini bitirdikten sonra ülke ya da bölgeye olumlu veya olumsuz etkiler bırakarak evlerine dönmektedirler. Bu durum turizme, ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel etkilerin bir arada yaşandığı bir görünüm kazandırmaktadır. Bu etkilerin olumlu açılardan algılanmasının sağlanması turizmin geleceği için büyük önem teşkil etmektedir. Çünkü bir toplulukta yer alan yerel halkın turistlere davranış biçimi, turizm endüstrisinin uzun vadeli gelişimi için önem taşımaktadır. Yerel halk, turist memnuniyetini doğrudan etkileyebilmekte, turistlerin tekrar seyahat etmelerine ilişkin kararlarında ise dolaylı etkide bulunabilmektedir (Zhang, Inbakaran ve Jackson, 2006: 190). Örneğin Zhang vd. (2006: 190), yerel halk ile turistler arasındaki ilişkinin yoğunluğunun turistlerin memnuniyeti üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Dünyanın değişik bölgelerinde yaşayan insanların turizm konusundaki yaklaşımları ve etkileşimleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle, yerel halkın turizm konusundaki yaklaşımlarının, turizm faaliyetlerinin bulunduğu ya da planlandığı her alan için ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir (Mansuroğlu, 2006: 37).

Turizm olayına yön veren turistler ile yerel halk arasında iletişim söz konusudur. Çünkü ev sahibi toplumdaki yerel halk, turistlerle aynı ortamı paylaşmaktadır. Bu bağlamda, turistler ile yerel halk arasındaki ilişkilerin olumlu yönlerden geliştirilmesi, yerel halkın turistlere karşı tepkisini azaltabileceği gibi turistlerin de yöre hakkındaki önyargılarını ortadan kaldırmalarına yardımcı olmaktadır. Bu noktada turist rehberlerinin rolü büyük önem taşımaktadır. Turist rehberleri; ülke turizmine hizmet eden, çeşitli ülke insanları ile ilk karşılaşan kişilerdir. Turistlerle ülke insanları arasında iletişimin ve etkileşimin oluşmasında aracı konumunda bulunan turist rehberleri, turistlerin ev sahibi toplumda kendilerini iyi ve güvende hissetmelerini de sağlamaktadırlar. Başarılı bir turizm gelişimi sağlanması konusunda, turist rehberlerinin bahsedilen rollerine önem verilmesi gerekmektedir.

Turizmin sosyal ve kültürel etkilerine ilişkin, literatürde pek çok çalışma yer almaktadır. Çalışmaların geneli, turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin belirlenmesi amacıyla varış noktalarında yer alan yerel halkın algısı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Örneğin; *Gümüş ve Özüpekçe (2009)* Foça'daki yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmada, yöre halkının turizmin bölgeye olan göçü attırdığını, kadınların çalışma hayatındaki varlıklarına katkıda bulunduğunu ve özellikle gençlerin ana dilini bozduğunu dü-

şündükleri belirlemişlerdir. Öte yandan *Doğan ve Üngüren (2010)* Alanya halkının turizme sosyo-kültürel açıdan bakışını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmanın sonucunda; yöre halkının turizme yönelik sosyal bir tepki içerisinde olmadığı, ancak genel anlamda da bir kararsızlık içinde olduğu görülmüştür. *Çalışkan ve Tütüncü (2008)* ise Kuşadası halkının turizme bakış açısını inceledikleri araştırmada esas olarak turizm geliştikçe, turistlere karşı başlangıçta hoşgörülü davranan halkın, turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan uzun dönemde sağlayacağı fayda konusunda giderek daha kuşkucu olduğu savının Kuşadası gibi ekonomik olarak turizme bağımlı bölgelerde geçerli olup olmadığı sınıamışlardır. Çalışma sonucunda turizm getirilerinin Kuşadası halkının büyük bir bölümü tarafından bölüşülmediği, halkın çoğunluğunun düşük gelir grubuna dahil olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna rağmen halkın turizme olumlu yaklaştığı, ekonomik beklentilerini turizm sayesinde karşılayabileceklerini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Örneklerden anlaşıldığı üzere turistler ile yerel halk arasında aracı konumunda bulunan turist rehberlerinin, turizmin sosyal ve kültürel etkilerini algılamaları konusunda henüz çok sayıda çalışma yapılmamış olması nedeniyle; bu çalışma, konu ile ilgili literatüre katkı sağlaması açısından önemli görülmektedir.

1. TURİZMİN ETKİLERİ

Günümüzde her yıl milyonlarca insan, sürekli yaşadıkları yerlerden geçici sürelerle ayrılarak başka ülkelere veya bölgelere hareket etmektedirler. Örneğin, Türkiye'yi 2011 yılında 43.048.729 kişi ziyaret etmiştir (TÜİK, Turizm İstatistikleri, 2011). Bu yer değişimi esnasında ulaşım imkanlarından, konaklama birimlerine kadar çeşitli unsurlardan yararlanmaktadırlar. Söz konusu eylemlerin tümü ise turizm faaliyetlerini meydana getirmektedir. Farklı sosyal ve kültürel yapıya sahip insanlar, turizm faaliyetleri sayesinde bir araya gelmekte ve aralarında bir etkileşim oluşmaktadır.

Turizm etkisi, bulunduğu çevreyi geniş bir şekilde düzenleyen faaliyetler bütünüdür (Bertan, 2010: 84). Turizm, turist gönderen ve turist kabul eden ülke ya da bölgeyi, turisti, turist kabul eden yerel halkı, turizm işletmelerinde çalışanları etkileyen karmaşık bir olay niteliği taşımaktadır (Altunel, 2009: 11). Turizmin etkilerini ekonomik etki alanları, çevresel etki alanları ve sosyo-kültürel etki alanlarından oluşan üç taraflı kuramsal bir çerçeve içerisinde değerlendirmek mümkündür (Boyne, 2005: 22).

Turizm, ulusal ve yerel idarelerin çoğu tarafından ekonomilerin düzelmesi ve gelişmeyi sağlamak amacıyla bir düzenek olarak kullanılmaktadır.

Bu nedenle turizmin, yerel ekonomilerin geliri ve kazancı için yenilenmiş bir fırsat sunduğu ifade edilmektedir (Page, 2009: 481). Turizm sektörü, ihtiyaç duyulan yabancı döviz kazancını yaratabilen, gelirin tabana yayılmasını sağlayabilen, her kesimin pay almasına imkan tanıyabilen, istihdam olanaklarını arttırabilen, diğer sektörlerin de faaliyetlerini etkileyen bir olaydır. Hizmetler sektörü ekonomide yeni iş fırsatları yaratan en zengin alan olarak kabul edilmektedir (Tunçsiper ve Yılmaz, 2009: 56).

Turizm faaliyetlerinin istihdam sağlama, ülke ve bölge ekonomilerinde iyileşme meydana getirme, bölgelerarası dengesizlikleri giderici bir rol oynama gibi etkilerinin yanında, toplumun sosyal yapısı üzerinde de önemli etkileri mevcuttur. Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri, turizmin mevcut toplumsal değerlerinde, bireysel davranışlarda, aile içi ilişkilerde, ahlaki kurallarda, değer sistemlerinde, örf ve adetlerde ve toplumun sosyal yapısında ortaya çıkan etkileri ifade etmektedir (Doğan ve Üngüren, 2010: 397). Farklı sosyal yapıya sahip olan toplumlar turizm sayesinde bir araya gelmekte ve kaynaşmaktadırlar. Bu durumda, farklı bilgi, görgü, gelenek ve göreneğe sahip topluluklar birbirinden etkilenmektedir. Sonuç olarak turizm sayesinde karşılaşılan varış noktalarındaki yerel toplum ve turistlerin etkileşimi, sosyal yapıları karşılıklı olarak etkilemektedir (Uçar, 2010: 9). Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri genel olarak birey ve aile yapısı, toplum, demografik yapı, hayat standartları, sosyal sınıflar ve eğitim boyutuyla ele alınmaktadır (Avcıkurt, 2003: 55).

Bir toplumun kültürü hem maddi olmayan yönlerden (kültürün içeriğini oluşturan inanç, düşünce ve değerler) hem de maddi yönlerden (bu içeriği temsil eden nesnelere, simgeleri ya da teknoloji) oluşmaktadır (Giddens, 2005: 22). Kültür; insanların edindiği ve çeşitli yollarla birbirlerine ve sonraki kuşaklara ilettikleri maddi ve manevi öğeleri anlatan bir kavram olarak ifade edilmektedir.

Bir toplumdaki insanların toplum olarak paylaşmış oldukları yaşam biçimleri, kültürün temelini oluşturmaktadır (Kocacık, 2003: 86). Turizm faaliyetlerinde meydana gelen değişim, bir toplumun kültürel yapısını etkilemektedir. Bu durum, turizm ve kültür arasındaki etkileşimden kaynaklanmaktadır. Turizmin yerel toplumun kültürel yapısı üzerindeki etkilerini genel olarak, dinsel inanç ve davranışların değişmesi, ahlaki değer ve davranışların değişmesi, yabancı yaşam biçimlerinin benimsenmesi, yabancı sözcüklerin yerel halkın dilindeki oranının artması, yerel sanatın işlev ve anlamının de-

ğişmesi ve turizmin yerel toplumun kültürel yapısının bir parçası haline gelmesi gibi başlıklar altında incelemek mümkündür (Baykan, 2007: 118).

2. TURİZMİN TURİST VE YEREL HALK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Turizm, hem turist hem de yerel halk için sosyal ve kültürel bir olay olarak tanımlanmaktadır (Özkul, 2001: 19). Turist ve yerel halk ilişkisi, turistlerle yerel halk arasındaki kişisel ilişkileri ve etkileşimi ifade etmektedir. Turistler; gittikleri destinasyonda en az yirmi dört saat kalan, boş zamanını değerlendirmek ve tatil yapmak amacıyla seyahat eden kişilerdir (Güngördü, 2003: 6). Yerel halk ise o bölgede yaşayan, doğrudan ya da dolaylı olarak ülkelerini ziyaret edenlere hizmet sunan bireylerdir (Tayfun, 2002: 2). Turizmle birlikte, farklı milletlerden gelen insanlar ile yerel halk arasında iletişim söz konusu olmaktadır. Çünkü ev sahibi toplumdaki yerel halk, turistlerle aynı ortamı paylaşmaktadır (Baykan, 2007: 88).

Turist ve yerel halk arasındaki ilişkilerin türü onların etkileşimini ve birbirlerine olan davranışlarını etkilemektedir. Bu durum, turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin belirlenmesinde büyük bir öneme sahiptir (Khunuo, 2009: 304). Turist, bir bölge için farklı inanç, kültür, tutum, alışkanlık ve davranışlara sahip bir yabancıdır. Yerel halk ile turistler arasındaki etkileşimin yansımaları özellikle yerel halk açısından gözlemlenebilen ve ölçülebilen sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Tayfun ve Kılıçlar, 2004: 4).

Sosyal mesafe, bireyler arasındaki farklılıkları anlamanın olumlu bir ifadesidir. Bu nedenle, yerel halkın turistlere olumlu açılardan bakmaları ve turistlerle yerel halk arasındaki ilişki durumları, turistlerin seyahatlerini artırıcı bir niteliğe sahiptir (Sinkovics ve Penz, 2009: 458). Bu noktada turistlerin yerel halk ile ilişkilerinde ve etkileşimlerinde turist rehberlerinin rolünden bahsetmekte fayda vardır (Avcıkurt ve Karaman, 2007: 424).

Turist rehberinin ülke turizmine hizmet etmesi, çeşitli ülke insanları ile ilk karşılaşan kişiler olmaları, turistlerle ülke insanları arasında iletişim ve etkileşim sağlaması, bu mesleği ilginç bir konuma taşımaktadır (Değirmencioğlu, 2001: 7; Kargı, 2009: 1348). Zhang ve Chow'un (2004: 87), Çinli turistlerin Hong Kong'a yaptıkları seyahatlerde, turist rehberlerinin rolünü belirlemek amacıyla yaptıkları bir çalışmada; Hong Kong'da turist rehberlerinin, turistlerle iletişime geçen ilk kişiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, turistlerle ilk karşılaşan kişiler olarak turist rehberlerinin önemini destekler niteliktedir.

3. TURİST REHBERLERİNİN TURİST VE YEREL HALK İLİŞKİLERİNDEKİ ROLÜ

Uluslararası kabul görmüş Dünya Turist Rehberleri Federasyonları Birliği (WFTGA)'nin tanımına göre turist rehberi; yurtiçi ya da yurtdışından gelen grup ya da bireysel ziyaretçilere, onların tercihleri doğrultusundaki bir dilde, bir bölge ya da şehirde bulunan anıtlar, müzeler, doğal ve kültürel çevre ve tarihi yerlerde kılavuzluk eden, eğlendirici bir yorumla bunları ziyaretçilerine aktaran kişidir (Ap ve Wong, 2001: 551).

Turist rehberinin ülke turizmine hizmet etmesi, çeşitli ülke insanları ile ilk karşılaşan kişiler olmaları, turistlerle ülke insanları arasında iletişim ve etkileşim sağlaması, bu mesleği ilginç bir konuma taşımaktadır (Değirmencioğlu, 2001: 7; Kargı, 2009: 1348).

Turist rehberlerini, sosyal araçlar olarak ifade etmek mümkündür. Sosyal aracılık, turist rehberlerinin yerel halk ve turistler ile doğrudan iletişimde bulunması anlamını taşımaktadır (Jensen, 2010: 616). Daha geniş bir ifadeyle, yabancılarla karşılaşmalarda turist rehberleri tek bağlantı noktası olarak görülmektedirler. Turist rehberleri, yerel halkın yabancı ve bilinmeyen elemanlarını, turistlere daha yakın gelebilecek bir hale dönüştürebilmektedirler (Rabotic, 2010: 2).

Turizm, kültürlerarası bir olay niteliği taşımaktadır. Turist ile yerel halkın karşılaştığı her yerde ya da her ortamda mutlaka kültürel bir boşluk meydana gelmektedir. Turist rehberleri, turist ile yerel halk arasında meydana gelen bu kültürel boşluğu doldurmaktadırlar (Köroğlu, 2009: 1336). Bu noktada turist rehberleri kültürlerarası ilişkilerde çok önemli bir görevi yerine getirmektedirler. Turistleri, yerel halk ile tanışma konusunda isteklendirebilmekte ve turistlerle yerel halk arasındaki kaynaşma açısından fırsatlar yaratabilmektedirler (Doğan, 2004: 117).

Turistlerin nereye gidecekleri, nereleri görecekleri ve yerel halkın kültürünün hangi boyutlarını görebilecekleri konusunda turist rehberlerinin etkin bir rolü bulunmaktadır. Turist rehberlerinin turistlerle olan ilişkileri ve etkileşimleri, turistlerin yerel halk ile olan ilişkilerini ve turist memnuniyetini de doğrudan etkilemektedir (Avcıkurt, 2009: 76).

Turistler, turist rehberleri sayesinde bir bölgedeki yerel halkın görüşleri hakkında bilgi sahibi olabildiği gibi turist rehberlerinin açıklamaları doğrultusunda bu görüşleri yorumlamaktadırlar. Turist rehberlerinin turistlerle iletişimi, iki grup arasında hem sosyal etkileşim hem de moral düzeyinde artış

sağlamaktadır. Turist memnuniyetinden sorumlu kişiler olan turist rehberleri, bir sonraki turu satan kişilerdir (Zhang ve Chow, 2004: 81–82). Turist ve yerel halk arasındaki etkileşimin turist rehberlerinin iki grup arasında aracı olmasıyla birlikte kolaylaştığı yadsınamaz bir gerçektir. Turist rehberlerinin işlevlerinin özellikle yerel toplumlarda çeşitlenmesiyle, rolleri ve görevlerinin de öneminin artması söz konusu olabilmektedir. Örneğin, yerel topluluklar turist gruplarının büyüklüğünden, toplumun sosyal ve kültürel özelliklerindeki değişimlerden etkilenmektedir. Turistlerin yerel halk ile ilişkilerini olumlu yönde geliştirebilmeleri, turist rehberlerinin becerileri ve sosyal durumlarına bağlıdır. Bu noktada, turist rehberlerinin yerel toplum hakkında yeterince bilgi sahibi olması ve yerel halk ile sosyal bağlarının güçlü olması gerekmektedir (Jensen, 2010: 615–616). Turist rehberleri, turizm sektörü içinde ön sıralarda yer alan anahtar oyuncularından birisidir (Güzel, 2007: 8). Bu nedenle, turistlerin bir ülkeden memnun olarak ayrılmasında turist rehberleri tarafından doğru ve yeterince bilgilendirilmesi oldukça önemlidir. Ülkelerin tanıtımından, turistlerin tatilinden doyum sağlamasına, olumsuz değer yargılarının silinmesine kadar birçok konuda turist rehberliği mesleği bir misyon üstlenmiştir. Turiste, beklentilerine uygun çeşitliliğin sunulmasında, onlarla birebir ilişki kuran, yönlendiren ve sorunlarına çözüm getiren turist rehberlerine duyulan gereksinim oldukça önemlidir. Bu nedenle, turist rehberlerinin ülkelerin iç ve dış siyasetinden sosyal ve etnik yapılarına kadar değişik yönlerini doğru bir şekilde anlatmalarının yanında tarihsel zenginlikleri de en iyi biçimde tanıtılmaları gerekmektedir. Turistik hizmetlerin bir araya getirilmesinde ve turistlerin tüketimine sunulmasında rehber büyük bir role sahiptir. İyi derecede hazırlanmış bir tur programı bile turist rehberinin yetenekleri doğrultusunda başarılı bir şekilde sürdürülebilmektedir (Tetik, 2006: 23–24; Müküs, 2009: 6–7). Turistler, turist rehberlerine eğitimci gözüyle bakmakta ve gittikleri yerler hakkında bilgi sahibi olmak istemektedirler.

Bu nedenle turist rehberinin en önemli görevi, ziyaret edilen turizm bölgesi hakkında turistlere bilgi vermektir (Güzel, 2007: 31).

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Önemi

Araştırma evreni olarak seçilen Trabzon ilinde yerel halkın kapalı toplum yapısı özelliği taşıması araştırmanın önemini desteklemektedir. Anadolu'daki farklı kültürlere sahip toplulukların, bazı olumsuz geleneksel ve sosyal dayatmalarına (töre, ağalık, vs.) ve bunlara boyun eğen bireylere karşın, Trab-

zon kırsalında yaşayan toplumu oluşturan birey, dünyanın bu yöndeki gelişimine oranla, her zaman özgür ve bağımsız kalmaya çalışmıştır (Tursun, 2012: 37). Dolayısıyla bölgedeki yerleşik düzeni değiştirmeye çalışmanın zor olduğunu söylemek mümkündür.

Bölgede toplumsal baskı unsurlarının varlığı da dikkat çekmektedir. Çünkü bölgede kozmopolit yapı henüz zayıf bir noktada yer almaktadır. Bölgenin bir diğer özelliği yoğun olarak kültür ve yayla turlarına katılımın söz konusu olmasıdır. Yaylaların genel yapısına bakıldığında, şehirlerden çok farklı insan tiplerini barındırdığı bilinmektedir. Kırsal kültürün özelliklerini taşıyan insanların değişimi de bir o kadar zor olmaktadır. Bölgede turizm çoğu insana ekmek veren bir iş kolu olarak değerlendirilmediği için henüz turizmin nimetlerini belirli bir kesim dışındakiler algılayamamaktadır. Bölgede turizmin, teşviklerle büyüyen bir sektöre dönüştürülmesiyle pek çok unsurun değişimi mümkün olabilecektir.

4.2. Araştırmanın Amacı

Turizm hareketleri; ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel boyutlara sahip bir olgudur. Son yıllarda araştırmacıların üzerinde durduğu konular arasında; turizmin özellikle insan ve insanın sosyal ve kültürel hayatında meydana getirdiği etkilerin incelenmesi yer almaktadır. Turizm sayesinde meydana gelen ekonomik ve çevresel yararların devamlılığının sağlanabilmesi için turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin ve bu etkilerin özellikle varış noktasındaki yerel halk tarafından algılanmasının ele alınması gerekmektedir. Turizm olayına yön veren turistler ile yerel halk arasındaki iletişim ve etkileşimde en belirgin rol turist rehberlerine aittir. Bu bağlamda; turist rehberlerinin turizmin sosyal ve kültürel etkilerini algılaması, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanmasının analizine yönelik olarak Doğan ve Üngüren (2010), Altunel (2009), Baykan (2007) ve Özmen (2007)'in çalışmalarından derlenerek hazırlanan anket formu, Trabzon ilinde turist rehberliği yapan 55 turist rehberine (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009) uygulanmıştır. Elde edilen bulgular Sosyal Bilimler için uygulanan istatistiksel veri programına (SPSS) aktarılmış ve araştırma analizleri bu programda tamamlanmıştır. Program, analizleri ortalama %90 güven düzeyinde gerçekleştirmektedir.

4.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan uygulama, Trabzon ilinde turist rehberliği yapan bireylere yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni olarak Trabzon ilinin tercih edilmesinde; ilin tarihsel, kültürel ve doğa güzellikleri ile turizm hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı bir yer olması etkili olmuştur. Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün verilerine göre 2010 yılında 1.454.247 yerli turist, 722.888 yabancı turist olmak üzere toplam 2.177.135 kişi bölgeyi ziyaret etmiştir (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009). Uygulamanın ana kütlelerini, turistler ile yerel halk arasında aracı konumunda bulunan tüm turist rehberleri oluşturmaktadır. Ancak ana kütlelerin büyüklüğü ve belirsizliği nedeniyle, çalışmanın örneklemini Trabzon ilinde turist rehberliği yapan bireyler olarak belirlenmiştir.

5. Bulgular

Trabzon ilinde turist rehberliği yapan bireylere uygulanan anket formu, 55 turist rehberi tarafından doldurulmuştur. Uygulamaya katılan turist rehberlerinin otuzu bay ve yirmi beşi bayandır. Turist rehberlerinin dokuzu 18–25 yaş arasında, yirmi yedisi 26–35 yaş arasında, on altısı 36–45 yaş arasında ve üçü 46 yaş ve üzerindedir. Eğitim durumları değerlendirildiğinde ise; turist rehberlerinin üçü ortaöğretim mezunu, yirmi altısı önlisans mezunu, yirmi biri lisans mezunu ve beşi lisansüstü eğitim mezunudur. Turist rehberlerinin yirmi dokuzu turist rehberliği belgelerini (kokart) Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın düzenlediği kurslarla; yirmi ikisi önlisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren meslek yüksekokullarından mezun olarak ve yalnızca dördü lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren yüksekokul veya fakültelerden mezun olarak almışlardır. Otuz üç turist rehberi, rehberlik mesleği dışında ek bir iş yaparken, yirmi ikisi yalnızca rehberlik mesleğini icra etmektedir.

Uygulamaya katılan turist rehberlerinden ikisi iki yıldan az süredir turist rehberliği mesleğini yapmakta iken yirmi altı kişi 2–5 yıl arasında, yirmi kişi 6–10 yıl arasında ve yedi kişi 11 yıldan fazla süredir turist rehberliği mesleğini yapmaktadırlar. Son olarak; turist rehberlerinin Trabzon ilinde ağırlıklı olarak hangi turlara katıldıkları incelendiğinde, kültür turları en fazla yüzde değere sahip olarak ön plana çıkmaktadır. On altı turist rehberi yayla turlarına katılırken, yalnızca iki kişi öğrenci turlarına ağırlıklı olarak katılmaktadır. Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkilerinin araştırılmasını amaçlayan önermelere ilişkin, Trabzon'da turist rehberliği yapan bireylerin katılım derecelerinin, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile ilgili elde edilen bulgulara Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Turist Rehberlerinin Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüş ve Algılamaları

Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Turizmin Birey Üzerindeki Etki Boyutu		
Turizm sayesinde farklı toplumlardan ve kültürlerden bireyler birbiriyle bilgi alışverişinde bulunmaktadır.	4,49	0,71
Turizm sayesinde yöre halkı ile turistler arasında yeni dostluklar kurulmaktadır.	3,96	0,85
Turizmin Aile Yapısı Üzerindeki Etki Boyutu		
Turizm, yöre insanının aile yaşantısında değişikliklere neden olmaktadır.	3,45	1,03
Turizm, kadınların iş hayatına katılımının artmasında etkili olmaktadır.	3,70	0,99
Turizmin Toplum Üzerindeki Etki Boyutu		
Turizm, yöre halkının başka ülke insanları hakkındaki düşüncelerini etkilemektedir.	4,20	0,96
Turizm, yöre halkının daha hoşgörülü olmasını sağlamaktadır.	4,01	0,70
Turizmin Demografik Etki Boyutu		
Turizm sezonunda, yöremizde nüfus hareketliliği yaşanmaktadır.	4,25	1,05
Turizmle birlikte yöremize dışarıdan göç olayı artmaktadır.	2,78	1,08
Turizmin Hayat Standartları Üzerindeki Etki Boyutu		
Turistlerin yaşam biçimi yöre halkını etkilemektedir.	3,23	1,03
Turizm, yöre halkının örf, adet ve geleneksel yaşam şeklinde değişiklik meydana getirmektedir.	3,10	1,13
Turizmin Sosyal Sınıflar Üzerindeki Etki Boyutu		
Turizm, yerel toplumda sosyal sınıflar arasında eşitsizlik meydana getirmektedir.	2,09	1,11
Turizm, yörede hayat pahalılığına neden olmaktadır.	3,29	1,21
Turizmin Eğitim Üzerindeki Etki Boyutu		
Turizm, yöre halkının eğitim seviyesinde artış meydana getirmektedir.	3,12	1,17
Turizm, yörede eğitilmiş eleman ihtiyacında artış meydana getirmektedir.	4,21	0,99

Tablo 1’de görüldüğü gibi turizmin birey üzerindeki etki boyutuna ilişkin “Turizm sayesinde farklı toplumlardan ve kültürlerden bireyler birbiriyle bilgi alışverişinde bulunmaktadır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,49) olarak gerçekleşmiştir. “Turizm sayesinde yöre halkı ile turistler arasında yeni dostluklar kurulmaktadır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması ise (3,96) olarak gerçekleşmektedir. Bu durumda elde edilen olumlu katılımcı görüşlerine göre; turizm sayesinde farklı toplum-

lardan ve kültürlerden gelen bireylerin birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunduğu, birbirlerinin kültürel yapılarını daha iyi tanımaları ile dostluk ve arkadaşlıkların meydana geldiğini, bunun sonucunda da dünya barışının sağlanmasına katkıda bulunulduğunu ifade etmek mümkündür.

Turizmin aile yapısı üzerindeki etki boyutuna ilişkin “Turizm, kadınların iş hayatına katılımının artmasında etkili olmaktadır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (3,70); “Turizm, yöre insanının aile yaşantısında değişikliklere neden olmaktadır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması ise (3,45) olarak gerçekleşmektedir. Bu bağlamda; araştırmaya katılan turist rehberlerinin oransal çoğunluğunun söz konusu yargılar için olumlu yönde görüş bildirdiği söylenebilmektedir. Turizmle birlikte turistik bölgelerde ortaya çıkan yeni iş kolları, aile yapısı üzerindeki etkilerinin yanında aile içi ilişkilerde de söz konusu olabilmektedir. Özellikle kadınların toplum içindeki rollerinde meydana gelen değişimler bu duruma örnek verilebilmektedir. Elde edilen veriler ışığında da; bölgede turizm sayesinde aile yaşantısında değişikliklerin yaşandığı ve kadınların iş hayatına katılımının arttığı aşikârdır.

“Turizm, yöre halkının başka ülke insanları hakkındaki düşüncelerini etkilemektedir” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,20) olarak belirlenmiştir. “Turizm, yöre halkının daha hoşgörülü olmasını sağlamaktadır” yargısına ilişkin alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması ise (4,01) düzeyinde gerçekleşmektedir. Katılımcıların çoğu, söz konusu yargıları destekler nitelikte, olumlu görüş bildirmişlerdir. Veriler doğrultusunda; bir ülke ya da bölgedeki ziyaretçilerin varlığının, ziyaretçilerin kendilerine ilişkin davranışlarının, yerel toplumun hayat tarzını, düşüncelerini, davranış biçimlerini etkilediğini söylemek mümkündür.

Turizmin demografik etki boyutuna ilişkin “Turizm sezonunda, yöremizde nüfus hareketliliği yaşanmaktadır” yargısı için katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,25) olarak belirlenmiştir. Bu sonuca göre; katılımcıların söz konusu yargıyı doğrulayıcı nitelikte düşünceye sahip olduğu söylenebilmektedir. “Turizmle birlikte yöremize dışarıdan göç olayı artmaktadır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması ise (2,78) olarak belirlenmiştir. Bu durumda, katılımcıların, turizmle birlikte Trabzon yöresine dışarıdan göç olayının arttığını düşünmedikleri söylenebilmektedir. Turistik bölgelerdeki gelir artışlarının diğer bölgelerde yaşanmaması, bölgelerarası dengesizliklere yol açmakta, bunun sonucunda da kırsal bölgelerden turistik bölgelere ve büyük kentlere göç yaşanmaktadır (Uçar, 2010: 9). Uçar’ın ifadesinin aksine Trabzon yöresine dışarıdan göç olayının yaşanmadığı, yalnızca turizm sezonun-

da yörede nüfus hareketliliğinin yaşandığı söylenebilmektedir. Bu durumu bölgede söz konusu olan “mevsimsellik” sorunu ile ilişkilendirmek mümkündür.

Turizmin hayat standartları üzerindeki etki boyutuna ilişkin “Turistlerin yaşam biçimi yöre halkını etkilemektedir” yargısı için katılımcı görüşlerinin ortalaması (3,23) olarak gerçekleşmiştir. Bu ortalama doğrultusunda, ankete katılan turist rehberlerinin oransal çoğunluğunun turistlerin davranışlarının yöre insanların yaşam biçimini etkilediği düşüncesine sahip olmalarının yanında kararsızlık içinde oldukları söylenebilmektedir. “Turizm, yöre halkının örf, adet ve geleneksel yaşam şeklinde değişiklik meydana getirmektedir” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması ise (3,10) düzeyinde gerçekleşmektedir. Katılımcıların söz konusu yargılar için kararsızlık noktasında yer almaları, yöre halkının gelenek ve göreneklerine sıkı bağlılıkları şeklinde açıklanabilmektedir.

Turizmin sosyal sınıflar üzerindeki etki boyutuna ilişkin “Turizm, yörede hayat pahalılığına neden olmaktadır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (3,29) olarak belirlenmiştir. Bu sonuca göre; katılımcıların, turizmin yörede hayat pahalılığına neden olduğu görüşünde birleştikleri ve aynı zamanda kararsızlık içerisinde oldukları gözlemlenmektedir. Öte yandan “Turizm, yerel toplumda sosyal sınıflar arasında eşitsizlik meydana getirmektedir” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (2,09) olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda; katılımcı görüşlerinin ortalamasının söz konusu yargı için olumsuz yönde olduğu söylenebilmektedir. İnsanların toplumdaki hizmetlerden eşit derecede yararlanamaması sonucu ortaya çıkan sosyal sınıf farklılıkları, turizm sektörü ile birlikte pekişebilmektedir. Turizm olayına katılanlar genellikle zengin ve yüksek sosyal sınıflara mensup kişilerdir. Düşük gelir sahibi olan insanlar ise daha az seyahat etmektedirler. Bu durum, sosyal ayrılıkları meydana getirmektedir (Avcıkurt, 2009: 59-60).

Avcıkurt’un ifadesinin aksine, bu durumun Trabzon yöresinde söz konusu olmadığı ifade edilebilmektedir.

Turizmin eğitim üzerindeki etki boyutuna ilişkin “Turizm, yörede eğitimli eleman ihtiyacında artış meydana getirmektedir” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,21) olarak gerçekleşmiştir. Bu ortalama doğrultusunda katılımcıların oransal çoğunluğunun söz konusu yargı için olumlu yönde görüş bildirdikleri söylenebilmektedir. Diğer yandan “Turizm, yöre halkının eğitim seviyesinde artış meydana getirmektedir” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması ise (3,12) olarak gerçekleşmektedir. Buna

göre; katılımcıların söz konusu yargı için kararsızlık içerisinde oldukları gözlemlenmiştir. Veriler değerlendirildiğinde; turizm sektöründe çalışanlar ile turistler arasında sürekli iletişim söz konusu olduğundan, yörede eğitilmiş eleman ihtiyacında artış meydana gelmesi beklenen bir durum olabilmektedir. Öte yandan; turizmin eğitim üzerindeki etkisinin uzun vadeli bir gelişme göstermesi, yöre halkının eğitim seviyesinde turizmle birlikte artış meydana gelmesi yargısına ilişkin olarak katılımcı görüşlerindeki kararsızlığı destekler niteliktedir.

Turizmin kültürel yapı üzerindeki etkilerinin araştırılmasını amaçlayan önermelere ilişkin, Trabzon'da turist rehberliği yapan bireylerin katılım derecelerinin, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile ilgili elde edilen bulgulara Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2: Turist Rehberlerinin Turizmin Kültürel Yapı Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüş ve Algılamaları

Turizmin Kültürel Yapı Üzerindeki Etkileri	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Dini İnanç ve Davranış Değişimi		
Yöreye gelen turistler, yöre halkının dini inançları üzerinde etkili olmaktadır.	1,74	0,72
Yöre halkı turistlere özendiğinden dinsel davranışlarını değiştirmeye eğilimi göstermektedir.	1,43	0,56
Ahlaki Değer ve Davranış Değişimi		
Turizm, yöre halkının ahlaki değerlerinde değişimler meydana getirmektedir.	2,32	1,00
Turizm, yörede zararlı alışkanlıkların (alkol, uyuşturucu gibi) yaygınlaşmasına neden olmaktadır.	2,16	0,97
Yabancı Yaşam Biçimlerinin Benimsenmesi		
Turizm, yöre halkının yeme ve içme alışkanlıklarında değişim meydana getirmektedir.	2,58	1,18
Turizm, yöre halkının kılık ve kıyafet alışkanlıklarında değişime neden olmaktadır.	2,89	1,16
Yerel Halkın Dilinde Yabancı Sözcüklerin Sayısının Artması		
Turizm, yöre halkı üzerinde yabancı dil öğrenme isteği yaratmaktadır.	4,14	0,67
Turizmle birlikte yöremizdeki turistik işletmelerin isimlerinde yabancı dil kelimelerin kullanımı artmaktadır.	3,47	1,16
Yerel Sanatın İşlev ve Anlamının Değişimi		
Turizm sayesinde yöremizdeki sanat eserleri (müzeler, örenyerleri gibi) korunmaktadır.	4,01	0,82
Turizm, yöreye özgü ürünlerin (el sanatları gibi) kaliteli olarak üretilmesini sağlamaktadır.	4,05	0,80
Turizmin Yerel Kültürün Bir Parçası Haline Gelmesi		
Turizm yöremizde gerekli bir etkinlik olarak benimsenmektedir.	3,78	0,80
Turizm, yöremizde yerel kültürün bir parçası haline gelmiştir.	3,36	0,98

Tablo 2'den anlaşıldığı üzere, dini inanç ve davranışların değişimi boyutuna ilişkin "Yöreye gelen turistler, yöre halkının dini inançları üzerinde etkili olmaktadır" yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (1,74) ve "Yöre halkı turistlere özendiğinden dinsel davranışlarını değiştirme eğilimi göstermektedir" yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (1,43) olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, katılımcıların oransal çoğunluğunun söz konusu yargılar için olumsuz yönde görüş bildirdiği söylenebilmektedir.

Farklı dinlere mensup kişilerin birbirleriyle iletişim halinde bulunmasıyla meydana gelen etkileşimlerde dini inançların değişmesi söz konusu iken, turizm dinine bağlı insanlarda dini inançları çok az değiştirebilmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda; yöre insanının dinine bağlı olmasının, dini inanç ve davranış değişimini engellediğini söylemek mümkündür.

Ahlaki değer ve davranışların değişimi boyutuna ilişkin "Turizm, yöre halkının ahlaki değerlerinde değişimler meydana getirmektedir" yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (2,32) ve "Turizm, yörede zararlı alışkanlıkların (alkol, uyuşturucu gibi) yaygınlaşmasına neden olmaktadır" yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (2,16) olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda; katılımcıların söz konusu yargılar için olumsuz yönde görüş bildirdiği gözlemlenmektedir. Yerel halk, turistlerde gördüğü, gerçekte kendi kültürüne aykırı olan davranışları bir süre sonra benimseme eğiliminde olabilmektedir. Ancak elde edilen veriler doğrultusunda; Trabzon yöresi için bu durumun söz konusu olmadığını söylemek mümkündür. Yerel halkın, turizmle birlikte gelen iş imkanlarının gelecekte de devam etmesini istemesi, durumu açıklar niteliktedir.

Yabancı yaşam biçimlerinin benimsenmesi boyutuna ilişkin "Turizm, yöre halkının kılık ve kıyafet alışkanlıklarında değişime neden olmaktadır" yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (2,89) ve "Turizm, yöre halkının yeme ve içme alışkanlıklarında değişim meydana getirmektedir" yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (2,58) olarak belirlenmiştir. Katılımcı görüşlerinde söz konusu olan olumsuz görüş ve kararsızlık durumunu, yerel halkın gelenek ve göreneklerine bağlılığının yanında dışa dönük olmayan toplumsal yapısıyla açıklamak mümkündür.

Yerel halkın dilinde yabancı sözcüklerin sayısının artması boyutuna ilişkin katılımcıların görüşlerine sunulan "Turizm, yöre halkı üzerinde yabancı dil öğrenme isteği yaratmaktadır" yargısı için (4,14) düzeyinde bir ortalama ortaya çıkmıştır. Öte yandan, "Turizmle birlikte yöremizdeki turistik işletmelerin isimlerinde yabancı dil kelimelerin kullanımı artmaktadır" yargısı için alı-

nan katılımcı görüşlerinin ortalaması (3,47) olarak gerçekleşmiştir. Elde edilen veriler, turistlerin genellikle yerel halkın dilini konuşmadığı durumlarda, özellikle turistik işletmelerde çalışanların turistlerle iletişim kurabilmek adına onların dilini öğrenme eğiliminde bulunmalarını destekler niteliktedir. Bu saptamaya paralel olarak, turistik tesislerdeki isimlerin yabancı dildeki kelimelerden oluşması da iletişim kurabilme çabaları arasında yer almaktadır.

Yerel sanatın işlevinin ve anlamının değişimi boyutuna ilişkin “Turizm, yöreye özgü ürünlerin (el sanatları gibi) kaliteli olarak üretilmesini sağlamaktadır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,05) ve “Turizm sayesinde yöremizdeki sanat eserleri (müzeler, örenyerleri gibi) korunmaktadır” yargısına ilişkin alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,01) olarak ölçülmüştür. Söz konusu yargılara, katılımcıların yüksek düzeyde katılımı ortaya çıkmaktadır. Endüstri ve kentleşme ile birlikte, birçok turistik çekim merkezinde geleneksel sanat değerlerinin değişmesi söz konusu olabilmektedir. Bu duruma karşın, elde edilen bulgular yörenin, yerel kültür konusunda bilinçlendiğini ve yerel sanatını korumaya çalıştığını açıklayabilmektedir.

Turizmin yerel kültürün bir parçası haline gelmesi boyutuna ilişkin “Turizm yöremizde gerekli bir etkinlik olarak benimsenmektedir” (3,78) ve “Turizm, yöremizde yerel kültürün bir parçası haline gelmiştir” (3,36) yargılarına ilişkin katılımcıların olumlu görüş bildirdikleri ve aynı zamanda kararsızlık içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Turistlerle yerel halk arasındaki etkileşim sonucunda, birbiriyle uyumlu olamayan yaşam biçimlerinin karşılıklı anlayışla uyumlu hale gelmesiyle birlikte, turizmin gerekli bir etkinlik olarak benimsenmektedir. Öte yandan; turistik bir yörede yiyecek ve içecek sunumları gibi etkinliklerin geleneksel kıyafetlerle yapılması, turizmin yerel kültürün bir parçası haline geldiğinin kanıtı niteliğindedir. Trabzon’da yöresindeki yerel halkın bu etkinliğe katılımının üst düzeyde olduğunu, veriler ve gözlemler ışığında ifade etmek mümkündür.

Turizmin genel etkilerine ilişkin “Turizm, turist kabul eden ülke insanlarını olduğu kadar, turist gönderen ülke insanlarını da sosyolojik olarak etkilemektedir” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (3,94); “Turizm nedeniyle meydana gelen sosyo-kültürel değişimlerde, destinasyonların (turistik çekim merkezleri) kalkınmışlık düzeyinin etkisi oldukça fazladır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,07); “Turizm nedeniyle meydana gelen sosyo-kültürel değişimlerde, medyanın etkisi oldukça fazladır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,09); “Turizm nedeniyle meydana gelen sosyo-kültürel değişimlerde, turist rehberlerinin etkisi

oldukça fazladır” yargısı için alınan katılımcı görüşlerinin ortalaması (4,32) olarak gerçekleşmiştir. Bu ortalamalar doğrultusunda ankete katılan turist rehberlerinin oransal çoğunluğunun söz konusu yargılar için olumlu yönde görüş bildirdiği söylenebilmektedir.

Bu araştırmada; araştırmanın katılımcıları olan turist rehberlerinin, turizmin sosyal yapı (birey, aile yapısı, toplum, demografik, hayat standartları, sosyal sınıflar ve eğitim üzerindeki etkiler), kültürel yapı (dini inanç, ahlaki değer, yabancı yaşam biçimlerinin benimsenmesi, yerel dildeki değişim, yerel sanatın değişimi ve turizmin yerel kültürün parçası haline gelmesi) ve genel etkilerini algılama durumları arasındaki ilişkileri değerlendirmek amacıyla “Korelasyon Analizi” yapılmıştır. İfadelerin gruplandırıldığı faktörler ele alınıp incelenmesi yapılmıştır. Pearson Korelasyon matrisinde katılımcıların, turizmin sosyal, kültürel ve genel etkilerini algılama durumları arasındaki ilişkiler 0,01 anlamlılık düzeyine göre değerlendirildiğinde; bazı faktörler arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Korelasyon Analizi bulgularına göre; turizmin birey ve toplum üzerindeki etkilerine ilişkin ortaya çıkan sonuçlarda faktörler arasındaki korelasyonun, en güçlü ilişkiyi belirttiği görülmektedir. Bu iki değişken arasındaki korelasyon $r=,597$ değeriyle $p<0,01$ 'den küçük olduğundan aralarında anlamlı, pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Turizmin dini inanç ve davranışların değişimi üzerindeki etkisi ile ahlaki değer ve davranışların değişimi üzerindeki etkisine ilişkin ortaya çıkan sonuçlara göre; faktörler arasında anlamlı ($p<0,01$), doğru yönlü ve orta düzeyde bir ilişki $r=,547$ olduğu tespit edilmiştir. Turizmin aile yapısı üzerindeki etkileri ile demografik etkilerine ilişkin ortaya çıkan sonuçlara göre faktörler arasında anlamlı ($p<0,01$), pozitif ve orta düzeyde bir ilişki $r=,541$ olduğu belirlenmiştir. Turizmin ahlaki değer ve davranışların değişimi üzerindeki etkisi ile yabancı yaşam biçimlerinin benimsenmesi üzerindeki etkisine ilişkin ortaya çıkan sonuçlara göre faktörler arasında anlamlı ($p<0,01$), doğru yönlü bir ilişki $r=,527$ olduğu saptanmıştır. Turizmin birey üzerindeki etkisi ile yerel sanatın anlamının ve işlevinin değişimi üzerindeki etkisine ilişkin ortaya çıkan sonuçlara göre faktörler arasında anlamlı ($p<0,01$), doğru yönlü bir ilişki $r=,510$ olduğu tespit edilmiştir.

İfadeler arasında anlamlı bir ilişkinin olması, düşüncelerin tespitine yönelik katılımcıların görüşlerini beyan ettikleri ifadelerin birbirlerine yakın, birbirlerini doğuran sonuçlar şeklinde ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır.

Elde edilen sonuçlara göre; turizmin ahlaki değer ve davranış değişimi üzerindeki etkileri ile sosyal sınıflar üzerindeki etkileri arasında pozitif, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki olduğu ($r=,432$); turizmin yabancı yaşam biçimlerinin benimsenmesi yönündeki etkileri ile birey üzerindeki etkileri arasında pozitif, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki olduğu ($r=,432$); turizmin yabancı yaşam biçimlerinin benimsenmesi yönündeki etkileri ile eğitim üzerindeki etkileri arasında pozitif, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki olduğu ($r=,491$); turizmin yerel kültürün bir parçası haline gelmesi yönündeki etkileri ile yerel sanatın işlev ve anlamının değişimi üzerindeki etkileri arasında pozitif, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki olduğu ($r=,459$); turizmin genel etkileri ile yerel sanatın işlev ve anlamının değişmesi yönündeki etkileri arasında pozitif, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki olduğu ($r=,463$) saptanmıştır. Bu durumda; katılımcıların turizmin sosyal ve kültürel etkilerini algılamaları yönündeki ifadeler arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma sonucunda; araştırmann katılımcıları olan turist rehberlerinin, turizmin birey üzerinde meydana getirdiği etkiler konusunda olumlu yönde görüş bildirdikleri saptanmıştır. Bu durumda; yörede turizm sayesinde, farklı toplumlardan ve kültürlerden bireylerin birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunduğu ve yöre halkı ile turistler arasında yeni dostluklar kurulduğu yönündeki görüşler tespit edilmiştir.

Turist rehberlerinin, turizmle birlikte yöre insanının aile yaşantısında bazı değişikliklerin meydana geldiği ve kadınların iş hayatına katılımının artmasında turizmin etkili olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Turizmin yöre insanların, başka ülke insanları hakkındaki düşüncelerini etkilediği ve yöre halkının daha hoşgörülü olmasını sağladığı; turizm sezonunda yörede yoğun bir nüfus hareketliliği yaşandığı, ancak yöreye dışarıdan göç olmadığı, turizm sezonunda yöreye dışarıdan birçok insanın geldiğini ve sezon sonunda tekrar geldikleri yere geri döndüklerini ifade etmek mümkündür. Turistlerin yaşam biçiminin yöre halkını etkilediği ve turizmin yörede örf, adet, geleneksel yaşam şekillerinde değişiklik meydana getirdiği; turizmin yerel toplumda sosyal sınıflar arasında eşitsizlik meydana getirmediği, bununla birlikte turizmin yörede hayat pahalılığına neden olduğu; turizmin yöre halkının eğitim seviyesinde artış sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yöreye gelen turistlerin, yöre halkının dini inançları üzerinde etkili olmadığı ve yöre halkının turistlere özenmesiyle birlikte dini inançlarını değiştirme

eğilimi göstermedikleri; turizmle birlikte yöre halkının ahlaki değerlerinde bir değişim olmadığı ve turizmin yörede zararlı alışkanlıkların (alkol, uyuşturucu gibi) yaygınlaşmasına neden olmadığı; turizmin yöre halkının yeme ve içme, kılık ve kıyafet alışkanlıklarında bir değişiklik meydana getirmediği; turizmin yöre halkı üzerinde yabancı dil öğrenme isteği yarattığı sonucu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra turist rehberlerinin, turizmle birlikte yöredeki bazı turistik işletmelerin isimlerinde yabancı dil kelimelerin kullanımının arttığını düşünürken aynı zamanda bir kararsızlık içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Turizm sayesinde yöredeki sanat eserlerinin (müzeler, ören yerleri gibi) korunduğu, yöreye özgü ürünlerin (el sanatları gibi) kaliteli olarak üretilmeye başladığı; turizmin yörede gerekli bir etkinlik olarak benimsendiği belirlenmiştir. Öte yandan turizmin yörede yerel kültürün bir parçası haline gelmesi konusunda olumlu yönde görüşler bulunurken, bu konuda kararsızlık içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın katılımcıları olan turist rehberlerinin görüşlerine göre, turizmin hem turist kabul eden ülke insanlarını hem de turist gönderen ülke insanlarını sosyolojik olarak etkilediği; turizm nedeniyle meydana gelen sosyo-kültürel değişimlerde, destinasyonların kalkınmışlık düzeyinin, medyanın ve turist rehberlerinin etkisinin oldukça fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına genel itibarıyla bakıldığında, Trabzon ilinde turist rehberliği yapan bireyler, yörelerinde gelişen turizm hareketlerinin, sosyal yapı üzerinde olumlu bir değişime neden olduğunu düşünürken, kültürel yapı konusunda az da olsa olumsuz bir değişimin söz konusu olduğunu düşünmektedirler. Söz konusu bu etkiler yörede; birey, aile yapısı, demografik, toplum, hayat standartları, sosyal sınıflar ve eğitim üzerinde olumlu yönde kendini gösterirken, yörede; dini inanç, ahlâki değer, yerel yaşam tarzı, yerel dil, yerel sanat ve yerel kültür üzerinde az da olsa olumsuz yönde kendini göstermektedir. Bahsedilen bu değişimlerin, yörenin yerel kültür değerleri üzerinde şu an oldukça belirgin ve yıkıcı bir düzeyde olmadığı söylenebilmektedir. Bu anlamda kültürel değerlere ilişkin koruma ve geliştirmeyi içeren politikaların belirlenmesi, kültürel bozulmaların önlenmesi noktasında önemli bir adım olacaktır.

Bu şekilde yerel değerlerden uzaklaşmadan gelişen turizm hareketleri ile hem kültürel çekicilik sağlanabilecek hem de yerel inanç, ahlâki değer, yaşam biçimleri, dil ve sanat üzerinde olumsuz değişimler yaşanmayacaktır.

Trabzon'da turist rehberliği yapan bireylerin, turizmin sosyal ve kültürel yapı üzerindeki etkilerini genel itibariyle olumlu yönde değerlendirmeleri, bu yörede turizm yatırımları açısından olumlu bir sosyo-kültürel altyapı imkan sunmaktadır. Bu bağlamda, Trabzon'da geliştirilebilecek turizm yatırımları ve turizm politikaları açısından yöre halkının sosyo-kültürel özelliklerinin dikkate alınmasında yarar vardır. Bunun yanı sıra, turizm yatırım çalışmalarında, turist rehberlerinin olduğu kadar yöre halkının da görüşlerine başvurulması ve turizmden beklentilerinin belirlenmesi yerinde bir tutum olacaktır.

Turizmin sosyo-kültürel maliyetlerine ilişkin olarak hem turist rehberleri, hem yöre halkının hem de turizm sektörü çalışanlarının bilgilendirilmesi, kültürler arasında oluşabilecek muhtemel çatışmaların önüne geçilmesi açısından önem arz etmektedir. Öte yandan turizmin toplumsal ve kültürel önemi konusunda, turist rehberleri ve yöre halkının bilgilendirilmesi için kamuoyunun eğitime ve etkili iletişim sistemlerinin oluşturulmasına önem verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda bilgilendirme programları hazırlanmalı ve bu programların turistler ile yöre halkı arasındaki iletişimi geliştirici nitelikte olması sağlanmalıdır. Bu noktada, turistler ile yöre halkı arasında aracı görevini üstlenen turist rehberleri, hizmet içi eğitim seminerleri ile turizm bilinci konusunda eğitilmelidir.

Turizmin sosyo-kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanmasının araştırıldığı bu çalışma, söz konusu etkilerin ortadan kaldırılmasında veya en aza indirilmesinde olumlu yönde katkıda bulunabileceği gibi, kamu ve özel sektöre de bilgi ve kaynak sağlama açısından yardımcı olacaktır. Çalışmanın bundan sonra yapılacak olan, turist ve yerel halkın görüşlerinin değerlendirilmesine ilişkin çalışmalara temel teşkil etmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra, bu çalışma belirli aralıklarla tekrarlanmalı, turizmin sosyo-kültürel etkileri hem turist hem de yerel halk görüşleriyle belirlenmeli, elde edilen sonuçlar ışığında turizm gelişimine yöne verilmelidir.

KAYNAKÇA

ALTUNEL, M. C. (2009), Yerel Halkın Turizmin Gelişmesine Verdiği Desteği Etkileyen Faktörlerin Sosyal Değişim Teorisi Açısından İncelenmesi: Alaçatı Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

AP, J. ve WONG K. F. (2001), Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems, *Tourism Management*, 22, 551–563.

AVCIKURT, C. (2003), Turizm Sosyolojisi (Turist-Yerel Halk Etkileşimi), Detay Yayıncılık, Ankara.

AVCIKURT, C. ve KARAMAN S. (2007), Turizmin Sosyolojik Etkileri, 1. Ulusal Türkiye Turizm Kongresi, Sakarya Üniversitesi Karasu Meslek Yüksek Okulu Kongre Bildiri Kitabı, 419–431, Detay Yayıncılık, Ankara.

AVCIKURT, C. (2009), Turizm Sosyolojisi- Genel ve Yapısal Yaklaşım, Detay Yayıncılık, Ankara.

BAYKAN, E. (2007), Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması (Ürgüp Yöresinde Bir Uygulama), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

BERTAN, S. (2010), Pamukkale'deki Yöre Halkının Turizmi Desteklemesi ile Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Arasındaki İlişki, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 4, 83–91.

BOYNE, S. (2005), New Directions in Rural Tourism Impact Research, In Derek Hall, Lesley Roberts, Morag Mitchell (Eds.), New Directions in Rural Tourism, Ashgate Publishing Limited, USA.

ÇALIŞKAN U. ve TÜTÜNCÜ Ö. (2008), Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması, IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, ss.127-148, ANTALYA.

DEĞİRMENCİOĞLU, A. Ö. (2001), Fransız Turistlerin Anadolu Turlarında Rehberlik Hizmetinden Tatmin Düzeyleri Üzerine Ampirik Bir İnceleme, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DOĞAN, H. Z. (2004), Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri, Detay Yayıncılık, Ankara. OĞAN, H. ve ÜNGÜREN E. (2010), Alanya Halkının Turizme Sosyo-Kültürel Açından Bakışı, e-Journal of New World Sciences Academy, 5 (4), 396–415.

GIDDENS, A. (2005), Sosyoloji, Yayına Hazırlayan: Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara.

GÜMÜŞ, N. ve ÖZÜPEKÇE S. (2009), Foça'da Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, ss. 398-417.

GÜNGÖRDÜ, E. (2003), Türkiye'nin Turizm Coğrafyası (Doğal ve Tarihi Coğrafya Açısından), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

GÜZEL, Ö. (2007), Türkiye İmajının Geliştirilmesinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rolü (Alman Turistler Üzerine Bir Araştırma), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

JENSEN, Q. (2010), Social Mediation in Remote Developing World Tourism Locations – The Significance of Social Ties Between Local Guides and Host Communities in Sustainable Tourism Development, *Journal of Sustainable Tourism*, 18, (5), 615–633.

KARGI, V. (2009), Profesyonel Turizm Rehberlerinin Vergilendirilmesi Üzerine İnceleme, 10. Ulusal Turizm Kongresi, Mersin, 1347–1357.

KHUNOU, P. S. (2009), The Socio-Cultural Impacts of Tourism, In Peter Lague (Eds.), *Fresh Perspectives: Tourism Development* 1, (p.295–322).

KOCACIK, F. (2003), *Toplumbilim - Ders Notları, Özemek Matbaası, Sivas.*

KÖROĞLU, Ö. (2009), İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Uygulamaları Kapsamında Turist Rehberliği Eğitim Programları, 10. Ulusal Turizm Kongresi, Mersin, 1335–1345.

MANSUROĞLU, S. (2006), Turizm Gelişmelerinde Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 19, Sayı: 1, 35–46.

MÜKÜS, C. (2009), Doğu Anadolu Bölgesi'nde Çalışan Turist Rehberlerinin Yeterliliği ve Turist Memnuniyetinin Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

ÖZMEN, M. (2007), Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri: Akçakoca Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akçakoca.

ÖZKUL, E. (2001), Turizm Hareketlerinin Sosyo-Kültürel Etkileri (Marmaris Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

PAGE, S. J. (2009). *Tourism Management- Managing for Change*, Web:

<http://books.google.com/books?id=u9RfSPrYBEIC&pg=PR3&dq=Tourism+management:+managing+for+change+third+edition> adresinden 10 Aralık 2010'da alınmıştır.

RABOTIĆ, B. (2010), Tourist Guides in Contemporary Tourism, International Conference on Tourism and Environment, Sarajevo.

SINKOVICS, R. R. and PENZ E. (2009), Social Distance Between Residents and International Tourists - Implications for International Business, International Business Review, 18, 457–469.

TAYFUN, A. (2002), Turist-Yerli Halk Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 1, ss. 1-12, Ankara.

TAYFUN, A. ve KILIÇLAR A. (2004), Turizmin Sosyal Etkileri ve Yerli Halkın Turiste Bakışı, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 1, ss. 1-17, Ankara.

TETİK, N. (2006), Türkiye’de Profesyonel Turist Rehberliği ve Müşterilerin Turist Rehberlerinden Beklentilerinin Analizi (Kuşadası Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

TUNÇSİPER, B. ve ÖZDEMİR YILMAZ G. (2009), Yerel Ekonomik Kalkınma Sürecine Turizm Sektörünün Etkisi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24, Kütahya.

TURSUN, V. (2012), “Sancılı Geçmişten Sessiz Sona”, Karardı Karadeniz, Derleyen: Uğur Biryol, İstanbul: İletişim Yayınları.

TÜİK. (2012), Türkiye Turizm İstatistikleri, Web: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=51 adresinden 5 Ağustos 2012 tarihinde alınmıştır.

UÇAR, N. (2010), Turizmin Kırsal Alana Etkisi: Gökçeada Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ZHANG, H. Q. ve CHOW I. (2004), Application of Importance-Performance Model in Tour Guides’ Performance: Evidence from Mainland Chinese Outbound Visitors in Hong Kong, Tourism Management, 25, 81–91.

ZHANG, J., INBAKARAN R. J. and JACKSON M. S. (2006), Understanding Community Attitudes Towards Tourism and Host-Guest Interaction in the Urban–Rural Border Region, Tourism Geographies, 8 (2), 182–204.